

mgr inż. STANISŁAW KOWALEWSKI
mgr inż. MARIUSZ DĄBROWSKI
Centralny Instytut Ochrony Pracy
– Państwowy Instytut Badawczy

Dyrektywy dotyczące użytkowania maszyn i innych urządzeń technicznych

Praca wykonana w ramach programu wieloletniego pn. „Dostosowywanie warunków pracy w Polsce do standardów Unii Europejskiej” (Część B) dofinansowanego przez MPiPS. Główny koordynator: Centralny Instytut Ochrony Pracy

Maszyny i inne urządzenia techniczne należą do podstawowych i powszechnie stosowanych środków pracy. Szacuje się, że ok. 80% wypadków ma związek z ich obsługą. Taka jest też skala strat wynikających z wydarzeń wypadkowych z ich udziałem.

Z tych względów wymagania bezpieczeństwa dotyczące konstrukcji oraz użytkowania maszyn i innych urządzeń technicznych zawarte są zarówno w przepisach polskich, jak i w dyrektywach europejskich.

W Unii Europejskiej minimalne wymagania dotyczące środków pracy użytkowanych w miejscach pracy (maszyn, narzędzi i aparatury oraz związanych z nimi instalacji) określa dyrektywa 89/655/EWG należąca do grupy tzw. dyrektywy społecznych, kierowanych do użytkowników maszyn i innych urządzeń technicznych, a przede wszystkim do pracodawców.

Dyrektywa 89/655/EWG była dwukrotnie zmieniana i została uzupełniona dyrektywami:

– 95/63/WE – dotyczącą minimalnych wymagań bezpieczeństwa przy użytkowaniu maszyn mobilnych – z napędem lub bez – oraz maszyn do przemieszczania ładunków i ludzi

– 2001/45/WE – dotyczącą minimalnych wymagań bezpieczeństwa przy pra-

cach na wysokości z wykorzystaniem drabin, rusztowań i lin.

W odniesieniu do „starych” środków pracy dyrektywa 89/655/EWG formułuje wymagania minimalne. Wynika to z założenia, że w praktyce byłoby nierealne nałożenie takich samych rygorów na środki pracy wytwarzane i wprowadzane do użytku współcześnie oraz na maszyny i inne urządzenia techniczne użytkowane czasem od wielu dziesiątków lat.

W UE uznano, że tzw. stare środki pracy, tj. wyprodukowane przed grudniem 1992 roku, mogą spełniać obniżone wymagania techniczne w stosunku do nowych, tzn. wyprodukowanych po 1992 roku, dla których sformułowano wymagania w osobnych dyrektywach tzw. nowego podejścia (np. w dyrektywie tzw. maszynowej 98/37/WE¹⁾, dyrektywie niskonapięciowej 73/23/EWG²⁾, dyrektywie 89/336/EWG³⁾ dot. kompatybilności elektromagnetycznej lub innych tzw. dyrektywach ekonomicznych, kierowanych do producentów i dostawców tych środków). W przypadku braku dyrektywy ekonomicznej, odnoszącej się do danej maszyny lub innego urządzenia stosuje się wymagania minimalne, jak dla starych środków pracy, tzn. określone w tzw. dyrektywach społecznych 89/655/EW, 95/63/WE i 2001/45/WE. Koncepcję tę ilustruje rys. 1.

Obniżenie kryteriów nie oznacza przyzwolenia na obsługę „starych” środków pracy na wyższym, nietolerowalnym poziomie ryzyka. Tutaj właśnie uwidacznia się znaczenie zasady ograniczania ryzyka, jako narzędzia służącego zapewnieniu bezpieczeństwa. Odpowiedni, akceptowalny poziom ryzyka można osiągnąć nie tylko przez spełnienie wymagań technicznych, lecz także przez stosowanie metod bezpiecznej pracy, ograniczanie

ekspozycji środkami organizacyjnymi, podwyższanie kwalifikacji, motywowanie itd., czyli przez organizację i zarządzanie bezpieczeństwem, stosownie do specyfiki stanowiska pracy i wykonywanych zadań. Stwarza to możliwości dalszego użytkowania starego parku maszynowego, często bez konieczności ich modernizowania i przystosowywania do wymagań norm.

Wiele postanowień dyrektywy 89/655/EWG znajduje odzwierciedlenie w obowiązującym w Polsce prawie pracy, np. w postanowieniach art. 3 i 207 Kodeksu pracy dotyczących odpowiedzialności pracodawcy za stan bezpieczeństwa i higieny pracy w zakładzie pracy oraz ochronę zdrowia i życia pracowników poprzez zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków pracy.

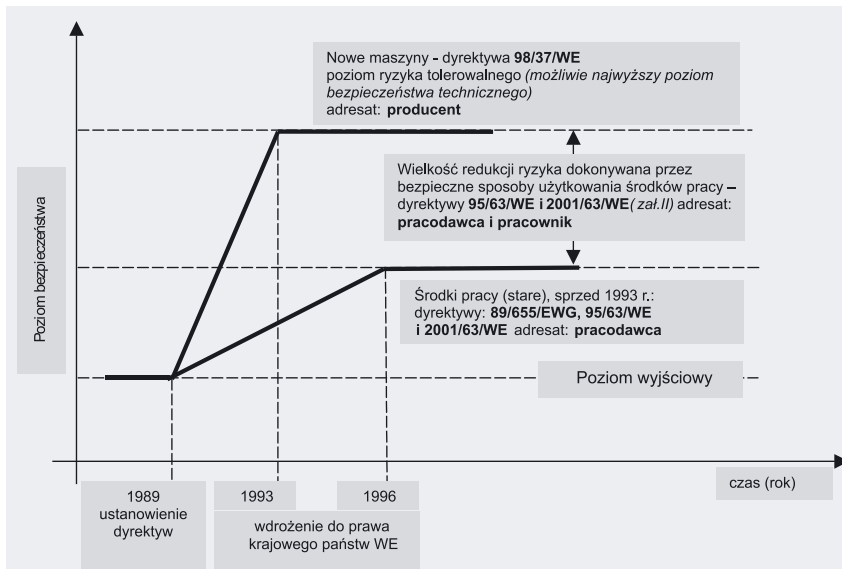
Wymagania ogólne dyrektywy adresowane są do pracodawców i dotyczą następujących kwestii:

a) stosowania odpowiednich do wykonywanej pracy środków, wyposażo-

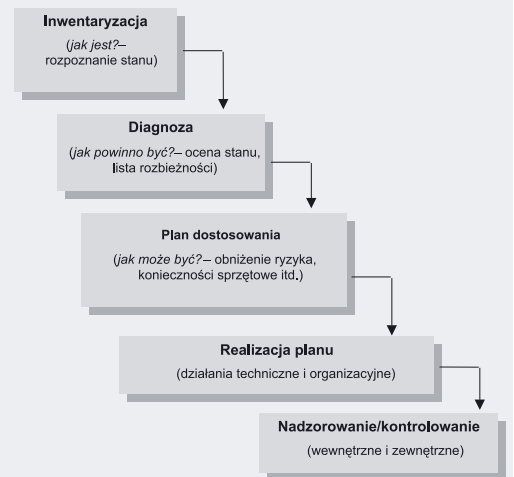
¹⁾ Dyrektywę tzw. maszynową 98/37/WE przeniesiono do prawa polskiego rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 3 lipca 2001 r. w sprawie wymagań zasadniczych dla maszyn i elementów bezpieczeństwa podlegających ocenie zgodności, warunków i trybu dokonywania oceny zgodności oraz sposobu oznakowania tych maszyn i elementów bezpieczeństwa (DzU nr 127, poz. 1391).

²⁾ Dyrektywę tzw. niskonapięciową 73/23/EWG przeniesiono do prawa polskiego rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 3 lipca 2001 r. w sprawie wymagań zasadniczych dla sprzętu elektrycznego, warunków i trybu dokonywania oceny zgodności oraz sposobu oznakowania sprzętu elektrycznego (DzU nr 120, poz. 1276).

³⁾ Dyrektywę, dotyczącą kompatybilności elektromagnetycznej (EMC) 89/336/EWG przeniesiono do prawa polskiego rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r., w sprawie warunków i trybu dokonywania oceny zgodności aparatury z zasadniczymi wymaganiami dotyczącymi kompatybilności elektromagnetycznej oraz sposobu oznakowania aparatury (DzU nr 117, poz. 1008).



Rys. 1. Koncepcja wdrażania do prawa krajowego państw WE dyrektyw dotyczących bezpieczeństwa maszyn i innych środków pracy „starych” i „nowych”



Rys. 2. Etapy wdrażania w zakładach pracy postanowień prawa polskiego zharmonizowanego z dyrektywami 89/655/EWG, 95/63/WE i 2001/45/WE

nych w urzędzenia ochronne i użytkownika zgodnie z oceną ryzyka;

b) bieżącego nadzoru nad środkami pracy (przeprowadzania kontroli pierwotnych, okresowych i specjalnych w celu zapewnienia, że przez cały czas użytkowania będą one spełniały minimalne wymagania techniczne);

c) uwzględnienia zasad ergonomii przy obsłudze maszyn i innych urządzeń technicznych;

d) wszechstronnego i zrozumiałego informowania pracowników o wszelkich czynnikach mających wpływ na bezpieczeństwo pracy (ryzyko, procedury bezpiecznej pracy, informacje o rzeczywistych wypadkach i sytuacjach awaryjnych);

e) zapewnienia szkoleń podstawowych oraz specjalistycznych w zakresie bezpieczeństwa obsługi i użytkowania maszyn, a także innych urządzeń technicznych;

f) prowadzenia konsultacji z pracownikami i udziału ich przedstawicieli w podejmowaniu decyzji dotyczących wypełnienia wymienionych zadań i realizacji postanowień dyrektywy.

Obowiązujące dotychczas przepisy prawa krajowego uwzględniają w znacz-

nej mierze postanowienia dyrektywy 89/655/EWG. Wymagania tej dyrektywy wraz ze zmianami zawartymi w dyrektywie 95/63/WE w całości wprowadza do prawa polskiego rozporządzenie ministra gospodarki z dnia 30 października 2002 r. w sprawie minimalnych wymagań dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy w zakresie użytkowania maszyn przez pracowników podczas pracy (DzU nr 191, poz. 1596), które weszło w życie 1 stycznia 2003 r.

Dyrektywa 89/655/EWG znowelizowana dyrektywami 95/63/WE i 2001/45/WE formułuje w załączniku I minimalne wymagania techniczne dotyczące środków pracy.

W załączniku II wymienionych dyrektyw zebrano minimalne wymagania dotyczące użytkowania środków pracy.

Wdrażanie postanowień prawa polskiego, zharmonizowanego z wymaganiami dyrektyw 89/655/EWG, 95/63/WE i 2001/45/WE, w polskich zakładach pracy powinno być dokonywane przez osoby nie tylko kompetentne, ale również świadome przesłania społecznego tych dyrektyw. Etapowy model takiego wdrażania przedstawiono na rys. 2.

Respektując przepisy polskie pracodawcy nie powinni się obawiać wdrożenia postanowień dyrektyw społecznych, gdyż zawarte tam wymagania w większości obowiązywały już w polskim prawie pracy. Przedstawiony na rys. 2. sposób postępowania ułatwi realizację postanowień § 34 wspomnianego rozporządzenia ministra gospodarki z dnia 30 października 2002 r., zgodnie z którym maszyny nabyte przed dniem 1 stycznia 2003 r. powinny być – w terminie do dnia 1 stycznia 2006 r. – dostosowane do minimalnych wymagań dotyczących maszyn.

PIŚMIENNICTWO

[1] Raport z drugiego etapu badań kosztów wdrożenia dyrektywy 89/655/EWG w sprawie minimalnych wymagań bezpieczeństwa i higieny użytkowania w pracy sprzętu przez pracowników, znowelizowanej dyrektywą 95/63/WE oraz stanu dostosowania do wymagań dyrektywy 89/656/EWG w sprawie minimalnych wymagań bezpieczeństwa i higieny użytkowania w pracy środków ochrony indywidualnej. CIOP, Warszawa 20 marca 2001 r. (niepublikowane)

[2] Rouxel M.-N. Bilans wdrożenia dyrektywy 89/655/EWG dotyczącej użytkowania maszyn i innych urządzeń produkcyjnych w miejscu pracy. Bezpieczeństwo Pracy 7-8 (372-373) 2002, s. 24-29